

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Набоки Ольги Георгіївна про дисертацію

Ільєнко Олени Львівни «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки у

технічному університеті»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Важливим елементом становлення громадянського суспільства в Україні є розвиток системи місцевого самоврядування. Однак у сучасній Україні ще не вироблено чіткого значення стосовно реалізації муніципальної економічної політики різними органами влади. Не сформульовано єдиного визначення муніципальної економічної політики, яка полягає в діяльності органів місцевого самоврядування і державного управління, спрямованої на вирішення соціальних та економічних проблем територіальних громад міст і сіл, розвиток комунального господарства, підприємницької діяльності, стратегічного планування, сталого розвитку економіки, соціальної сфери, упровадження новітніх технологій в економіку та управління містом, удосконалення системи керівництва органами місцевого самоврядування і міським господарством, поліпшення життя населення та фінансування муніципалітетів. Однією з основних причин цього є недостатній рівень професійної підготовки фахівців для муніципальної економіки.

З огляду на актуальність та суспільну вагомість проблеми професійної підготовки фахівців муніципальної економіки, недостатню її розробленість у теоретичних та практичних аспектах, а також доцільність реалізації підготовки таких фахівців у технічних університетах, рецензоване дисертаційне дослідження Олени Львівни Ільєнко, присвячене теоретико-методичним зasadам професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця

муніципальної економіки у технічному університеті, є актуальним і своєчасним. Актуальність і необхідність роботи обґрунтовані дисертанткою належним чином.

На наш погляд, що О. Л. Ільєнко достатньо вмотивовано окреслила понятійно-категоріальний апарат дослідження. Дисертантка поставила за мету теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити науково-методичну систему формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти. Відповідно до мети авторкою визначено концептуальну ідею та сформульовано завдання роботи.

Слід відмітити, що об'єкт та предмет відповідають специфіці обраної теми, логічно продуманою постає концепція дослідження. Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети використано комплекс теоретичних, емпіричних методів та методів математичної статистики. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань кожного конкретного етапу роботи, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювались у послідовності, завданій програмою.

Дослідження добре сплановане, чітко визначені його методологічні й теоретичні засади, коректно сформульована більшість основоположених характеристик.

Наукова новизна результатів дослідження О. Л. Ільєнко полягає у тому, що:

уперше теоретично обґрунтовано науково-методичну систему формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, що передбачає сформованість компонентів: потребово-мотиваційного, когнітивно-операційного і рефлексивно-оцінного;

схактеризовано етапи становлення майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти (пропедевтичний, діагностичний, змістово-діяльнісний, результативний);

розроблено модель особистості конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, ядром якої є професійна компетентність, спрямованість, мобільність, майстерність, що набуваються завдяки сформованості професійно та соціально значущих особистісних якостей;

визначено специфічні принципи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки: прагматичність навчання; інтегрованість; гармонійне поєднання (стимулювання) когнітивної, афективної та психомоторної сфер особистості; комплементарність впливу навчального та соціально-професійного середовища на розвиток особистості; кооперація й динамізм навчання;

уточнено сутність конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки як інтегральної комплексної системної характеристики його особистості, як єдності професійно та соціально значущих особистісних рис, що становить сформованість його професійної спрямованості, компетентності, мобільності, майстерності, підвищуючий рейтинг і професійну затребуваність на ринку праці та в цілому позначається на професійному статусі; критеріальну базу сформованості майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, яка містить такі критерії: мотиваційний, когнітивно-діяльнісний, особистісний, рефлексивно-оцінний, а також рівні (високий, середній та низький); організаційні форми впливу на майбутнього фахівця муніципальної економіки при формуванні його конкурентоспроможності: (традиційні, спеціальні академічні, спеціальні соціально-професійні);

подальшого розвитку набули технології, які забезпечують формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки: цільового проєктування професійної реалізації; активізації мотиваційного потенціалу особистості; модульної (додавання спеціальних тем, модулів до навчальних дисциплін) та доповнювальної (діяльність поза межами навчальних занять) моделі введення в освітній процес інформації про конкурентоспроможність сучасного фахівця економічного профілю.

Варто відзначити, що всі положення наукової новизни рецензованого дисертаційного дослідження повною мірою обґрунтовано й підтверджено у тексті дисертації.

Належним чином обґрунтованим і реалізованим є практичне значення одержаних результатів дослідження, яке вбачається О. Є. Ільєнко у тому, що матеріали дисертації, монографії, навчально-методичних посібників, навчально-методичних комплексів можна використовувати в системі професійної підготовки фахівців муніципальної економіки та адаптувати для студентів різних профілів фахової підготовки.

Теоретичні положення та результати експерименту, репрезентовані в дисертації, доцільно використовувати в системі післядипломної освіти, для написання студентами кваліфікаційних робіт, у процесі створення дистанційних курсів, курсів за вільним вибором, проведення професійних тренінгів та семінарів з розвитку лідерського потенціалу, кар'єрного коучингу, консультування, зокрема щодо проектів академічної мобільності, конкурсної та волонтерської діяльності, виробничих практик, для модифікації організації освітнього процесу закладів вищої освіти та позанавчальної діяльності, курсів підвищення кваліфікації викладачів.

Здобувачка здійснювала дослідження у межах наукової теми кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів» та науково-дослідної роботи Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Професійна підготовка майбутнього конкурентоспроможного фахівця економічної галузі в технічному університеті».

Структура дисертації продумана та логічно вибудована. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади проблеми конкурентоспроможності фахівця» О. Л. Ільєнко ґрунтовно висвітлює стан

розвробленості проблеми її визначає методологію дослідження. Доцільно відмітити, що в даному розділі розглянуто проблему формування конкурентоспроможності фахівця у площині розвитку особистості, самоствердження, самовдосконалення, нахили до чого здебільшого закладаються в процесі опанування професію.

Дисерантка продемонструвала широку обізнаність з роботами вітчизняних та зарубіжних науковців – філософів, соціологів, економістів, управлінців, педагогів, психологів та інших фахівців з проблематики формування особистості як конкурентоспроможного фахівця, виявила вміння систематизувати їх її узагальнювати відповідно до мети і предмета вивчення.

Заслуговують на увагу визначені авторкою методологічні засади дослідження як сукупність основних положень системного, синергетичного, компетентнісно-середовищного, особистісно-діяльнісного (особливо його прагматичного компонента), акмеологічного, аксіологічного, соціокультурного наукових підходів.

Крім того, дисерантка розкриває особливості галузі муніципальної економіки як професійного середовища функціонування майбутнього конкурентоспроможного фахівця, що слугує підґрунтам для подальшого оперування концептосферою у контексті проблеми дослідження.

У другому розділі «Теоретичні основи професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в технічному закладі вищої освіти» дисеранткою висвітлено основні характеристики підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в закордонних і вітчизняних закладах вищої освіти, зокрема технічних, що дало змогу виявити загальні тенденції у світовому просторі вищої освіти та безпосередньо визначити особливості професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця, затребуваного на ринку праці, що нині є актуальним завданням для України.

Імпонує також позиція авторки щодо визначення основних завдань інтеграції української системи вищої освіти в європейський освітній простір,

серед яких найголовнішими є зміщення акцентів (з викладача) на студента (студентоцентрованість навчання), індивідуалізації підходу до кожного студента з урахуванням його особистісних якостей, набуття студентами необхідних професійних і загальних компетентностей, формування здатностей до працевлаштування, орієнтування на практичні результати, критичного мислення, навчання впродовж усього життя.

Цілком погоджуємося з дисеранткою стосовно того, що формування конкурентоспроможного фахівця в закладах вищої освіти має більше спрямовуватися на практично зорієнтовану професійну діяльність, тісний зв'язок з працедавцями при створенні спільних програм навчання, запровадження дуального навчання, систематизації виробничих практик, термінового та часткового працевлаштування студентів під час професійної підготовки в університеті..

Загалом матеріал 2-го розділу дисертаційної роботи логічно викладений, характеризується вираженим авторським баченням на вирішення визначених завдань дослідження.

У третьому розділі «Науково-методична система формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки» авторкою визначено особливості професійної підготовки майбутнього фахівця муніципальної економіки, зокрема формування його конкурентоспроможності; створено та описано модель конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки.

Дисеранткою надано обґрунтування особливостей професійної підготовки майбутнього фахівця муніципальної економіки та доведено, що визначальними складовими цього феномену є професійна компетентність, спрямованість, мобільність, майстерність, що набуваються за умови сформованості професійно вагомих і соціально значущих особистісних рис. Як справедливо зазначає дослідниця, показовим результатом досягнення особистістю високого рівня конкурентоспроможності в професії можна вважати її затребуваність на ринку праці, рейтинг та професійний статус.

Справжньою новизною науково-педагогічного змісту дисертації постає обґрунтування функціонування системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки. Дисертанткою визначено такі основні компоненти системи, які є множиною взаємопов'язаних елементів (підсистем): концептуальної (мета, завдання, методологічні підходи та принципи), змістової (структурні компоненти та провідна ідея), технологічної (етапи реалізації, організаційні форми, методи) та підсистеми якісних і кількісних параметрів (критерії оцінювання, рівні сформованості та результат). Погоджуємося з думкою дисертантки, що реалізація такої системи в межах підготовки фахівців, зокрема муніципальної економіки, може стати одним із етапів формування конкурентоспроможності як особистісно-професійного утворення.

У цілому зазначимо, що результати наукового пошуку в розділі представлено логічно і послідовно.

У четвертому розділі «Експериментальна перевірка науково-методичної системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки» О. Л. Ільєнко представлено загальні питання підготовки, організації та проведення експериментальної роботи, зокрема описано результати впровадження науково-методичної системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки в освітній процес закладів вищої освіти, проаналізовано ефективність проведеної експериментальної роботи.

Дисертаційна робота набуває значного практичного значення, оскільки в межах дослідження здійснено й описано широкий педагогічний експеримент, який охопив 682 студенти 1–4-х курсів, 85 викладачів закладів вищої освіти та 15 менеджерів з роботи з персоналом підприємств економічної галузі. За традицією, що склалася в педагогічній науці, авторка спочатку здійснила аналіз сучасного стану та виявила проблемне поле зазначеної проблеми: студенти мають недостатню мотивацію до навчання з метою подальшої реалізації в майбутній професії та досягнення успіху в діяльності; недостатньо

усвідомлюють необхідність оволодіння професійно значущими компетентностями та розвитку особистісних якостей; не розуміють цінність самовдосконалення, важливість пошуків додаткового досвіду роботи саме за фахом, однак саме ці причини впливають на рівень сформованої конкурентоспроможності майбутнього фахівця муніципальної економіки.

Експериментальна реалізація науково-методичної системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки відбувалася на визначених етапах: пропедевтичному (координування діяльності викладачів щодо проблеми дослідження, визначення навчального курикулуму для формування комплексу професійних компетентностей майбутніх фахівців за допомогою модульної (додавання спеціальних тем, модулів до навчальних дисциплін) і доповнювальної (робота поза межами навчальних занять) моделей уведення до навчального процесу інформації про конкурентоспроможність сучасного фахівця муніципальної економіки); діагностичному (аналіз рівня сформованості компонентів досліджуваного утворення в студентів); змістово-діяльнісному (формування кожного із зазначених компонентів конкурентоспроможності студентів: потребово-мотиваційного (вправи з активізації мотиваційного потенціалу особистості, робота з мотиваційним словником, тренінги щодо постановки цілей і їх успішного досягнення), когнітивно-операційного (уведення до програми підготовки майбутніх фахівців навчальних дисциплін, зміст яких коригувався відповідно до актуалізації проблеми конкурентоспроможності, формування системи знань про конкурентоспроможність і комунікативних умінь), рефлексивно-оцінного (використання в навчальній та позанавчальній діяльності прийомів, спрямованих на формування вмінь студентів усвідомлювати власні цілі, оцінювати рівень готовності до професійної реалізації, визначати особистісні ресурси, що можуть допомогти в пошуку та отриманні місця роботи, досягати адекватності самооцінювання щодо рівня особистої конкурентоспроможності); результативному (аналіз якісних і кількісних змін у сформованості досліджуваного утворення серед студентів, залучених до експерименту).

Виважений та науково обґрунтований відбір оптимальних компонентів системи, ретельне визначення механізмів її упровадження дозволили на підсумковому етапі експерименту встановити помітні переваги експериментальної групи щодо сформованості конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки за всіма показниками, зокрема на високому рівні – у 26,98 % та на середньому рівні – у 56 % студентів ЕГ, тоді як у студентів контрольної групи відзначено високий і середній рівні конкурентоспроможності відповідно 16,42 % та 47,76 %.

Висновки дисертації відображають основний її зміст. Вони чітко сформульовані, співвіднесені із завданнями, послідовні, змістовні. Представлені додатки чітко вибудовані та відповідають загальній логіці авторського дослідження, доповнюють і конкретизують зміст дисертації. На підставі аналізу списку використаних джерел (820 найменувань) слід зазначити, що авторкою опрацьована значна їх кількість, переважна більшість яких є досить сучасними, а 94 – іноземними мовами. Загалом представлене дисертаційне дослідження є досить вагомим і має практичне значення, усі теоретичні положення є переконливими, науково обґрунтованими численними статистичними даними у формі таблиць і рисунків. Дисертанткою використані сучасні методи дослідження, що відповідають логіці роботи.

Вважаємо, що О. Л. Ільєнко в повній мірі оприлюднила результати наукового пошуку в 46 друкованих працях (серед яких 39 – одноосібні), у тому числі: 1 монографія (одноосібно), 2 навчальні посібники (1 – із грифом МОНУ), 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 4 статті – у зарубіжних наукових виданнях, 18 – у збірниках матеріалів наукових конференцій та інших наукових виданнях. Зазначимо, що текст автoreферату відповідає тексту дисертації, адекватно охоплює усі складові наукового дослідження.

Таким чином, можна стверджувати, що поставлені в дослідженні завдання виконано.

Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження О. Л. Ільєнко, вважаємо за необхідне висловити певні міркування та зауваження, що виникли

у процесі рецензування дисертації.

1. На нашу думку, значно підсилюють теоретичний концепт дисертації наукові праці зарубіжних дослідників з проблеми конкурентоспроможності майбутніх фахівців, проте огляд цього доробку у дисертації здійснено дещо поверхово.

2. Вважаємо, що дисертація перевантажена такими категоріями, як: «модель», «структура», «компоненти» (пп. 3.1, 3.2., 3.3.), які незавжди мають чіткий кореляційний зв'язок та ускладнюють сприйняття логіки дослідження.

3. Дисертантою неодноразово наголошено на необхідності врахування потреб муніципальної економіки як професійного середовища формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця. Водночас науково-методичну систему формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки на схемі подано як закриту, що не має «входу» у вигляді замовлення з боку територіальної громади й стейкхолдерів та «виходу» з подальшим коригуванням результатів професійної підготовки майбутніх фахівців.

4. Вважаємо, що дослідження набуло б більшої цілісності та системності, якби за пропедевтичним, діагностичним, змістово-діяльнісним та результативними етапами відбувалося б запровадження всієї системи формування майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки, а не лише її технологічної підсистеми.

5. На нашу думку, результати педагогічного експерименту перевантажені гістограмами та розрахунками за критеріями і показниками, а надмірна деталізація ускладнює відстеження позитивної динаміки сформованості конкурентоспроможності майбутніх фахівців муніципальної економіки.

6. У роботі має місце певна диспропорція окремих підрозділів, зокрема п. 2.1. перевантажений змістово та за обсягом й частково носить реферативний характер.

Вказані критичні зауваження, скоріше, є рекомендаціями для подальшої наукової роботи і не знижують загалом високої оцінки дослідження

О. Л. Ільєнко, його наукової та практичної вагомості.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Олени Львівни Ільєнко «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця муніципальної економіки у технічному університеті» є завершеним науковим дослідженням, виконаним авторкою самостійно на актуальну тему, а, отже, таким, що робить вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

З огляду на актуальність, новизну, важливість одержаних результатів, практичну вагомість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Олени Львівни Ільєнко повністю відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій pp. 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор

перший проректор з науково-педагогічної роботи

Державного вищого навчального закладу «Донбаський

державний педагогічний університет»

О. Г. Набока

Підпис О.Г. Набоки засвідчує:

Начальник відділу кадрів

Є.С. Сілін